

Doğru bilgi doğru kaynaktan alınır...

Çamlıca Basım Yayın / 256
Mekke-i Mükەرreme • 1886 • Medine-i Münevvere

MEKKE MÜFTÜSÜNÜN KALEMİNDEN
**HAREMEYN-İ
ŞERİFEYN**

AHMED DAHLAN EFENDİ

Hazırlayan: Ahmet TEMİZ



Yayın Yönetmeni
Kemal ERKAN

Editörler
Osman DOĞAN
Selman SOYDEMİR

Tashih
Soner DEMİRSOY
İbrahim COŞKUN

Grafik Tasarım
Fatih DEVREZ

Kapak Tasarımı
Ahmet Ziya KAHRAMAN

1. Basım: İstanbul 2025

ISBN: 978-605-2301-94-4

ÇAMLICA

Baskı ve Cilt
Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.

Baglar Mah. Mimar Sinan Cad.
No: 54 Güneşli - Bağcılar / İstanbul
Tel: 0212 657 88 00 (pbx)
www.camlicabasim.com
bilgi@camlicabasim.com

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 46592

© Bu eserin bütün yayın hakları Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir.

İzinsiz yayınlanamaz.

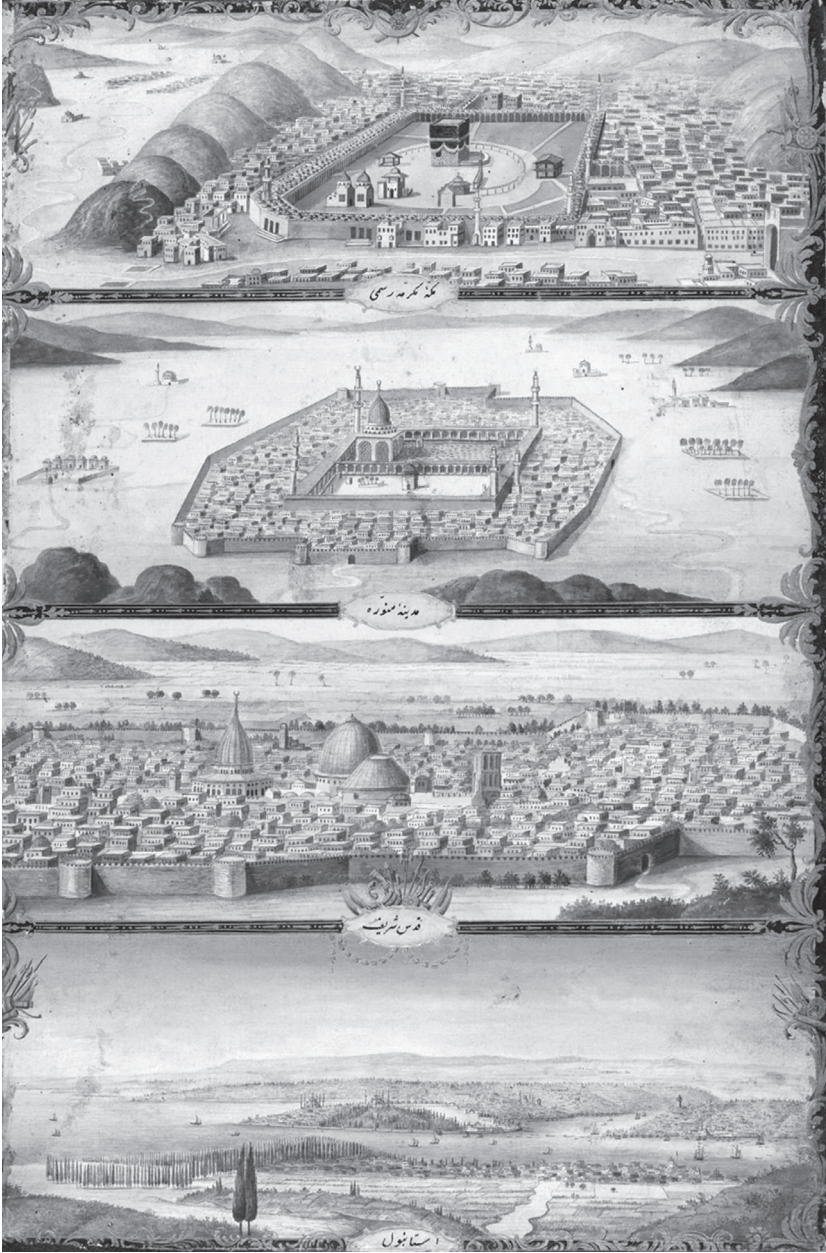
Mekke-i Mükەرreme • 1886 • Medine-i Münevvere

MEKKE MÜFTÜSÜNÜN KALEMİNDEN
**HAREMEYN-İ
ŞERİFEYN**

Ahmed Dahlan Efendi

ÇAMLICA

İstanbul 2025



*Mekke-i Mükerrreme, Medine-i Münevvere, Kudüs-i Şerif ve İstanbul şehrini
bir arada gösteren bir resim*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
Ahmed bin Zeynî Dahlan Efendi'nin Hayatı ve Eserleri (1816-1886)...	13

MEKKE-İ MÜKERREME

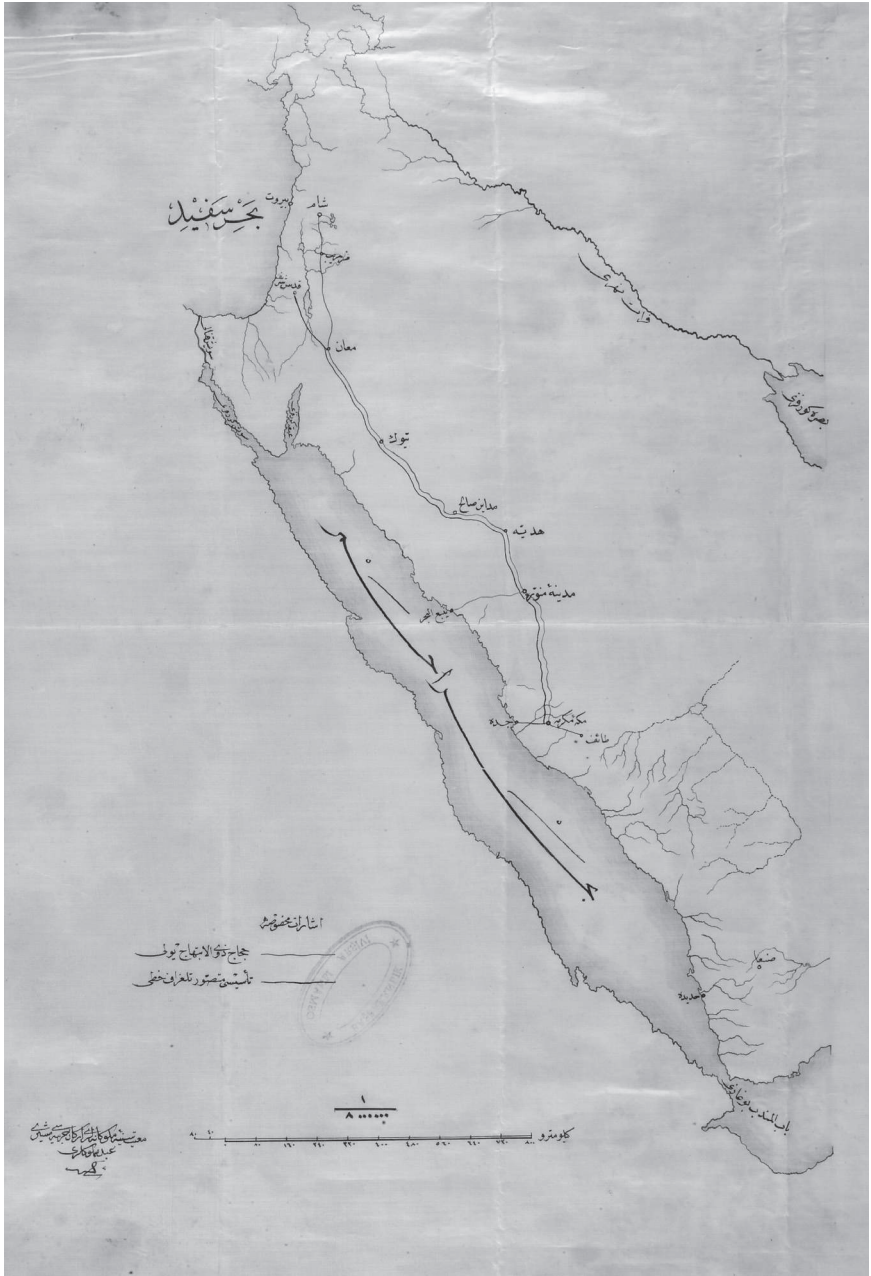
Osmanlı Sultanlarının Haremeyn Hizmetleri.....	19
Mekke-i Mükerrerme'de Açılan Matbaa	22
Osmanlı Devleti'ne Hayır Dua Etmek.....	23
Kâbe-i Muazzama'ya Sultan Dördüncü Murad Han'ın Büyük Hizmeti.....	23
Kâbe-i Muazzama'nın İnşası.....	24
Kâbe-i Muazzama'nın Kapısı İstanbul'da Yapılıyor	26
Hâdimü'l-Haremeyn: Yavuz Sultan Selim.....	26
Osman Gazi'nin Salih Rüyasının Sırrı.....	26
Kanuni Sultan Süleyman Han'ın Haremeyn Hizmetleri	28
Ayn-ı Zübeyde Suyu Mekke-i Mükerrerme'de.....	29
Sultan İkinci Selim Han'ın Haremeyn Hizmetleri.....	32
Mescid-i Haram'ın Minaresi Yenileniyor.....	32
Hücre-i Saadet'te Parlayan Kevkeb-i Dürrî.....	33
Sultan İkinci Mustafa Han'ın Haremeyn Hizmetleri.....	34
Sultan Abdülmecid Han'ın Haremeyn Hizmetleri	39
Hiçbir Melik Böyle Büyük Bir Şerefeye Nail Olmadı.....	39
Kâbe-i Muazzama'nın İçini Örtten Koyu Mor Atlas Örtü	40
Mescid-i Haram'ın Tarih Boyunca Mimari Değişimi	45
Muâviye bin Ebî Süfyân (r.a.) Hazretleri'nin Haremeyn Hizmetleri.....	46
Kâbe-i Muazzama'da Dört Makam.....	48

İmam Malik Hazretleri'nin Kâbe-i Muazzama Fetvası.....	48
Kâbe-i Muazzama Kapısını Altın ile Süsledi	50
“Seni Ehlullâhın Seçkinleri için Gönderiyorum”	52
Mekke-i Mükerreme Emirleri.....	53
Hicaz Valileri.....	55
Kâbe-i Muazzama'nın Faziletleri	59
Cemerât Taşları.....	62
Duaların Kabul Olduğu Mübarek Mekânlar	65
Mekke-i Mükerreme'de Bulunan Mübarek Yerler.....	66
Mekke-i Mükerreme'nin Meşhur ve Mübarek Dağları	68
Hira Dağı.....	68
Ebu Kubeys Dağı.....	69
Sevr Dağı.....	69
Sevr Mağarası'nın Hikmeti.....	71
Mekke-i Mükerreme'de ve Arafât ile Minâ'da Yapılmış Mescidler	71
Mescidü'r-Râye.....	71
Mescidü'l-Cin	74
Mescidü'l-İcâbe	74
Mescidü'l-Bey'at	74
Mescidü'l-Kebş	74
Mescidü'l-Hayf	75
Meş'arü'l-Harâm.....	75
Mescid-i İbrâhîm (Mescid-i Hamza).....	76
Mescidü't-Ten'im	76
Mescid-i Zî-Tuvâ	77
Mescidü'l-Ci'râne.....	77
Mescidü'l-Hudeybiye	77
Mina'nın Faziletleri	78

MEDİNE-İ MÜNEVVERE ve MESCİD-İ NEBEVÎ

Hücre-i Saadet Örtüsü	87
Minber-i Şerif	87
Medine-i Münevvere'deki Diğer Mescidler	89
Mescid-i Kubâ	89
Mescid-i Ali	90

Cuma Mescidi.....	91
Mescidü'l-Fazîh.....	91
Kurayza Mescidi.....	92
Mescidü'l-Bagle.....	92
Mescidü'l-Mirfak.....	92
Mescid-i İcâbet.....	92
Mescid-i Kibleteyn.....	93
Mescid-i Sukyâ.....	93
Râye Mescidi.....	93
Rüknü'l-Cebel Mescidi.....	93
Vâdî Mescidi.....	93
Mescid-i Sâfile.....	94
Mescidü'l-Bakî'.....	94
Medine-i Münevvere'de Bulunan Kuyular.....	94
Bi'r-i Erîs (Erîs Kuyusu).....	94
Gars Kuyusu.....	94
Rûme Kuyusu.....	95
Bizâ'a Kuyusu.....	95
Enes Kuyusu.....	96
Bassa Kuyusu.....	96
Ali Kuyusu.....	96
Ünâ Kuyusu.....	96
Ayn-ı Zerkâ Suyu.....	96
Mübarek Kabirler.....	98
Osmanlı Sultanlarının Medine-i Münevvere'de	
Yaptıkları Hayır Eserleri.....	99
Menâha Meydanı.....	101



Hac yolu güzergâhı ve yapılması düşünülen telgraf hattı haritası

ÖNSÖZ

Müslümanlar nezdinde yeryüzündeki en mukaddes beldeler, Haremeyn-i Şerifeyn'dir. Haremeyn denilince, hemen aklımıza iki mübarek şehir gelir. İsimleri zikredildiğinde her Müslümanın heyecanlandığı ve kalbinin hızla çarpmaya başladığı bu iki mukaddes yer, Mekke-i Mükەرreme ve Medine-i Münevvere'dir. Müslümanlar, bu beldeleri hayatlarında bir kez bile olsun görebilmek, Kâbe-i Muazzama'yı ve Ravza-i Mutahhara'yı ziyaret edebilmek için çok büyük gayret sarf ederler.

Mekke-i Mükەرreme; içerisinde Beytullah'ın bulunduğu, Allahü Teâlâ'nın, "*Ey Habibim, sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım.*" ve "*Bütün âlemleri senin yüzü suyun hürmetine yarattım.*" buyurduğu; gönüllerin süruru, Peygamber Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa sallallâhü aleyhi ve sellem'in doğup büyüdüğü mukaddes belde... Yine öyle bir şehir ki, Allâhü Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri tarafından, "Beledü'l-Emin" diye isimlendirilmiş ve yeryüzünün ilk binası, melekler tarafından burada inşa edilmiştir. Ayrıca, ilk vahiy burada indirilmiş ve Dîn-i Mübîn-i İslâm'ın nuru, bütün dünyaya buradan yayılmaya başlamıştır.

Resûl-i Ekrem sallallâhü aleyhi ve sellem, bu mübarek şehirde, İslâm dinini insanlara tebliğ ederken en yakın akrabalarından bile çok büyük eziyetler görmüş ve doğup büyüdüğü bu yerden hicret etmek zorunda kalmıştır. Burası; ilahi emir gereğince Medine-i Münevvere'ye doğru yola çıktıklarında oraya doğru dönerek, "*Ben senden çıkıyorum ve lâkin biliyorum ki, muhakkak sen,*

*Allah'ın beldelerinden, Allah'a en sevimli ve şerefli olanısın. Eğer sakinlerin, beni senden çıkarmış olmasalardı, muhakkak senden çık-mazdım.*¹” buyurduğu mübarek şehirdir.

Hicret yurdu Medine-i Münevvere'nin ise ayrı bir hususiyeti vardı. İslâmiyet'in Mekke-i Mükەرreme'de yayılmasından rahat-sız olan müşrikler, Resûl-i Zîşân Efendimiz'e (s.a.v.) ve ashabına çok büyük cefalar çektiriyorlardı. Ashabın bir kısmı Habeşistan'a ve daha sonra da Medine-i Münevvere'ye hicret etmişlerdi. Me-dineli Müslümanlar da, Eşrefü'l-Mürselîn (s.a.v.) Efendimiz'i kendi memleketlerine davet ediyorlar; onu canlarından bile daha iyi ko-ruyacıklarına söz veriyorlardı. Nihayet, Hak Celle ve Alâ Hazretle-rinden müsaade çıkmasıyla Sevgili Resulümüz (s.a.v.), Medine'ye hicret buyurdular. Ensar, Peygamber-i Zîşân Efendimiz'i (s.a.v.) ve Muhaci'rîn'i bağırlarına basarak ellerinde neleri varsa onlarla pay-laştılar. Böylece Medine, Müslümanların ikinci yurdu ve İslâmi-yet'in başşehri oldu. Artık İslâmiyet'in nuru, bütün dünyaya bura-dan yayılmaya devam ediyor; Ensar ve Muhaci'rler, muhteşem bir kardeşlik numunesi gösteriyorlardı. Ayrıca, bütün Müslümanların canlarından ve mallarından çok sevdikleri Seyyidü'l-Enbiyâ (s.a.v.) Hazretleri'nin kabri-i şeriflerini ve Ravza-i Mutahhara'sını sinesinde barındırması, buraya ayrı bir manevi kimlik kazandırıyor.

Mekke-i Mükەرreme ve Medine-i Münevvere'nin hususiyetle-rini ve güzelliklerini tarih boyunca binlerce kitap, anlatmakla biti-rememiştir. Bizim de bunları anlatmamız elbette ki mümkün degil-dir. Fakat “*Et-tekrâru ahsen veleu kâne yüz seksen.*” (Tekrar etmek en güzelidir, 180 kere de olsa) sözü kabilinden olarak, faydalı ve güzel olan bilgileri yazmak, okumak, tekrar etmek ve tekrar hatırlatmak, faydadan hâli değildir. Tarihî bir kayıta geçtiği üzere, “*Küllemâ te-kerrere tekarrara!*” Yani, tekrarlanan şey karar kılar, sabit kalır. Biz de bu eseri yayına hazırlarken bu duygu ve düşüncelerle hareket ettik.

Yayına hazırladığımız bu eser, 1871'de Mekke-i Mükەر-reme'ye Şâfiî müftüsü olarak vazifelendirilen Seyyid Ahmed

¹ Ebulfeth İbn-i Seyyidünnâs, *Uyûmu'l-Eser*. İbn Abbâs (r.a.) Efendimiz'den rivayet olunmuştur.

Dahlan Efendi'nin 1886 (H. 1303) senesinde neşredilen *Hicaz Vilayet Salnamesi*'nde yayınlanan ve Haremeyn-i Şerife'n'deki mübarek mekânları ve hususiyle Osmanlı sultanlarının bu iki muazzez şehre yaptıkları hizmetleri anlatan makalesinin kıs-
men sadeleştirilmiş halidir.²

Kitapta, evvela Osmanlı Devleti'nin ve sultanlarının hususiyet-
lerinden, Haremeyn-i Şerife'n'e yaptıkları hizmetlerden, Fahr-i
Âlem Efendimiz'e (s.a.v.) ve Ehl-i Beyti'ne gösterdikleri hürmet-
ten bahsedilmektedir. Ayrıca, Osmanlıların, İslâmiyet'e hizmet
noktasında, Resûlullâh Sallallâhü Aleyhi ve Sellem Efendimiz ve
Hulefâ-yı Râsîdîn (Radiyallâhü Anhüm Ecmaîn) devirlerinden
sonra, İslâm dünyasındaki diğer devletler içerisinde en iyisi oldu-
ğu, diğer birçok Müslüman devlette görülmeyen güzel vasıflara
sahip bulunduğu, büyük fetihler gerçekleştirdiği, insanlar arasın-
da ilmi, huzur ve sükûnu yaydığı ve Ehl-i Sünnet anlayışını hâkim
kıldığı belirtilmektedir.

Yine Ahmed Dahlan Efendi, “*Osmanlı sultanlarının güzel haslet-
lerinden biri de; Ashab-ı Kiram ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Ehl-i
Beyti'ne, âlimlere ve salihlere aşırı sevgileri olup dâimâ bunlar hakkında
lazım gelen hürmeti gösterirler. Resûl-i Ekrem'in neslinden gelen sey-
yid ve şeriflere son derecede hürmet gösterip yardımında bulunurlar. İslâm
beldelerinin ve Haremeyn'in her türlü saldırıdan korunması için mad-
di, manevî gayret sarf ederler.*” ifadeleriyle Osmanlı Devleti'ne nasıl
baktığını ve nasıl bakılması gerektiğini, müşahhas bir şekilde gözler
önüne sermektedir.

Eserin takip eden sayfalarında, Kâbe-i Muazzama'nın ilk defa
ne zaman yapıldığı ve tarih boyunca kaç defa inşa edildiği; Müs-
lûmanların, Beytullah ve Harem-i Şerif'te yaptıkları tamiratlar ve
özellikle Osmanlı sultanlarının hizmetleri anlatılmaktadır. Ayırı-
ca, Zemzem-i Şerif'in faziletleri, Harem-i Şerif'te duaların kabul

² Seyyid Ahmed Dahlan Efendi'nin bu makalesinin, 2008'de Çamlıca Basım Yayın ta-
rafından neşredilen *Hicaz Vilayet Salnamesi* isimli eserde hem tıpkıbasımı hem de transk-
ripsiyonu mevcuttur. Bkz. *Hicaz Vilâyet Salnâmesi* [H. 1303 - M. 1886]- [Giriş, Metin, İndeks,
Tıpkıbasım (Osmanlıca)], haz. Selman Soydemir - Kemal Erkan - Osman Dogan, İstanbul:
Çamlıca Basım Yayın, 2008.

olduğu mekânlar, Mekke-i Mükerrerme'deki mescidler ile burada bulunan dağlar hakkında bilgi verilmiştir.

Medine-i Münevvere kısmında ise, hicretten sonra Mescid-i Nebvî'nin inşası, Dört Büyük Halife (r. anhüm) devri ve sonrasında, özellikle Osmanlılar zamanında burada yapılan tadilat, tamirat ve genişletme çalışmaları hakkında malumat aktarılmıştır. Buna ilaveten Ravza-i Mutahhara'da yapılan tamirat ve tadilatlar ile inşa edilen kubbeler hakkında izahat verilmiştir.

Yine Medine-i Münevvere'de bulunan mübarek mekânlar, yapılan güzel eserler, mescidler ve kuyular hakkında da kısa malumatlar aktarılmıştır. Son olarak, Osmanlı sultanlarının bu mübarek şehirde yaptıkları hayır eserlerinden bahsedilmiştir.

Medine-i Münevvere'de bulunan Kral Abdülaziz Kütüphanesi genel müdürü Abdurrahman el-Müzeynî, 1999'da yayınladığı bir kitapta, Osmanlıların son devrinde Medine-i Münevvere'deki vakıf, medrese ve özel kütüphane sayısını 88 olarak vermektedir³. Aslında bu misal bile, tek başına, Osmanlı idaresinin Hicaz'da kültür kurumlarına verdiği ehemmiyeti tespit açısından dikkate şayandır⁴.

Netice olarak, elinizde bulunan bu eser; Müslümanların gözbe-begi ve aynı zamanda İslâm dininin doğduğu ve yayıldığı iki mübarek şehir olan Mekke-i Mükerrerme ve Medine-i Münevvere'nin tarihçesini, mübarek mekânlarını ve Seyyid Ahmed Dahlan Efendi'nin makaleyi neşrettiği 1886 yılına kadarki mevcut durumunu ortaya koymaktadır. Mekkelî bir âlimin kaleminden çıkan bu eserin, siz muhterem okuyucularımıza faydalı olmasını temenni ederiz.

Ahmet Temiz

³ Abdurrahman el-Müzeynî, *Mektebetü'l-Melik Abdülaziz Beyne'l-Mâzî ve'l-Hâzır*, Medine Evkaf Bakanlığı, Kral Abdülaziz Kütüphanesi, 1999, s. 27.

⁴ Süheyl Sapan, "Hicaz'da Osmanlı Kültür İzleri", *Söğüt'ten Üç Kıta'ya Osmanlı Devleti Uluslararası Sempozyumu*, Söğüt: Bilecik: Eylül 2010.

AHMED BİN ZEYNÎ DAHLAN EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ⁵ (1816-1886)

Künyesi Ebü'l-Abbas Ahmed b. Zeynî Dahlan el-Mekkî'dir. 1816'da (H. 1232) Mekke-i Mükەرreme'de doğmuş; 1886'da (H. 1304) Medine-i Münevvere'de vefat etmiştir. Seyyidlerden olup nesli Abdülkâdir Geylânî Kudîse Sirruhû Hazretleri'ne dayanır⁶.

Ahmed Dahlan Efendi, çocukluğundan itibaren zamanının büyük âlimlerinin birçoğundan dersler alarak ilim tahsil eder. Şâfiî mezhebinden olup 1871'den itibaren Mekke-i Mükەرreme Şâfiî müftüsü olarak vazifelendirilir. Bununla beraber diğer hak mezheplerin fıkıhlarını da çok iyi bildiği için, “Şeyhü'l-ulemâ” (Mekke ulemasının reisi) unvanını alır. Aynı zamanda iyi bir tarihçi olan Dahlan Efendi, bu sahada da birçok eser telif etmiştir. Bunlardan biri de yayına hazırladığımız ve *Hicaz Vilayet Salnamesi*'nde neşredilen, Mekke-i Mükەرreme ve Medine-i Münevvere'nin tarihini ve mübarek mekânlarını anlatan makalesidir. Burada doğup büyüdüğü için, mübarek beldelerin tarihini ve hususiyetlerini çok iyi biliyordu. Fıkıh ve hadis ilimlerinde de mütehasstı. Hatta İmam Buhari'nin (rah.) *el-Câmi'u's-Sahih* isimli eserini hıfzetmiştir.

Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın emri ve o sırada Hicaz valisi olan Osman Nuri Paşa'nın gayretleriyle Mekke-i Mükەرreme'de 1883 (H. 1300) tarihinde bir matbaa açılır. Bu, Arabistan Yarımadasında, Yemen'den sonra açılan ikinci matbaadır. Mekke-i

⁵ İrfan Ayçan, “Dahlân, Ahmed b. Zeynî”, *DİA*, C. 8, s. 416-417; “Zeynî Dahlân”, *Yeni Rehber Ansiklopedisi*, C. 20, s. 345-346.

⁶ Cemaleddin Fâlih el-Geylânî, *Eş-Şeyh Abdülkadir el-Geylânî; Ru'ye Tarihiyye Muâsıra*, Müessesetü Mısır Murtaza, Bağdat, 2011.



Ahmed Dahlan Efendi

Mükerreme'de ilk kez açılan bu matbaayı, Ahmed Dahlan Efendi idare etmiştir.

Bunlara ilaveten Mes-cid-i Haram'ın Necâbe adlı köşesinde ders verip öğrenci yetiştiren Dahlan Efendi, Müslümanları, sapık fırkalara ve bid'at ehline karşı muhafazaya çalışır. Yazdığı kıymetli kitap ve risalelerle, Ehl-i Sünnet'in müdafiliğini yapar ve muhalif olanlara karşı gereken cevapları delilleriyle verir. Şafiî müftülüğü makamına geçtikten sonra

zamanının büyük bir kısmını dini sualleri cevaplamak, müşkülli halletmek ve fetva vermekle geçirir.

1886'da Medine-i Münevvere'ye göç etmeye karar verir. Bu göç esnasında yolda rahatsızlanır. Medine-i Münevvere'ye ulaştıktan bir müddet sonra vefat eder ve orada defnedilir.

Bazı Eserleri:

1- Târîhu'd-Düveli'l-İslâmiyye bi'l-Cedâvili'l-Merziyye: Müellif bu eserinde, kronolojik sırayı göz önüne almaksızın, Peygamber Efendimiz'den (s.a.v.) başlayarak kendi zamanına kadar gelen, tarihin çeşitli devirlerinde, özellikle Arabistan ve Mısır üzerinde hâkimiyet kurmuş olan hanedanların tarihlerini anlatır (Kahire 1306).

2- Hulâsatü'l-Kelâm fî Beyâni Ümerâi'l-Beledi'l-Harâm: Resulullah Efendimiz'in (s.a.v.) hal-i hayatlarındaki zamandan 19. asrın son çeyreğine kadar yazdığı Mekke tarihidir. Eserin, 1684 (1095) yılına

kadar olan kısmı, Sincârî'nin tarihinin bir muhtasarıdır. Ancak son iki asırdan bahseden bölüm tamamen kendi telifi olup Mekke-i Mükerre-me emirleri ve bilhassa Vehhabiler'in siyasi faaliyetleri için orijinal bir kaynak ve 19. asır Mekke-i Mükerre-me tarihine dair yegâne eserdir.

3- es-Sîretü'n-Nebeviyye: es-Sîretü'z-Zeyniyye olarak da bilinen ve Peygamber-i Zîşân Efendimiz'in (s.a.v.) hayatı, mucizeleri ve hilyesine dair olan eser; iki ve üç cilt halinde Mekke-i Mükerre-me'de (1285), Kahire'de (1285, 1295, 1310, 1320), İstanbul'da (1929), ayrıca Nûreddin el-Halebî'nin *İnsânü'l-'Uyûn fî Sîreti'l-Emî-ni'l-Me'mûn* adlı eserinin kenarında (Kahire 1292, 1308) basılmıştır.

4- el-Fethu'l-Mübîn fî Sîreti'l-Hulefâ'î'r-Râşidîn. İlk dört halifenin ve Ehl-i Beyt'in faziletleri hakkındadır (Kahire 1300, 1302). Eser, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*'nin kenarında da basılmıştır (Kahire 1310).

5- el-Fütûhâtü'l-İslâmiyye ba'de Mudıyyi'l-Fütûhâtî'n-Ne-beviyye: Hazret-i Ömer (r.a.) zamanından Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın saltanatının ilk yıllarına kadar cereyan eden siyasî ve askerî gelişmeleri ele alan bir İslâm tarihidir. Eser, Selçuklu ve Osmanlı fetihlerine, Türklerin İslâm'a hizmetlerine geniş yer vermesiyle bilinir. Müellif, burada Sudan'daki Mehdî hareketini çok geniş bir şekilde ele alır. Osmanlı Devleti'nin Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hal-i hayatlarındaki zaman ve Hulefâ-yı Râşidîn (r. anhum) devirlerinden sonra İslâm dünyasındaki diğer devletlerin en iyisi olduğunu, diğer birçok İslâm devletinde görülmeyen güzel vasıflara sahip bulunduğunu, büyük fetihler gerçekleştirdiğini, insanlar arasında ilmi, huzur ve sükûnu yaydığını, Ehl-i Sünnet anlayışını hâkim kıldığını belirtir. *el-Fütûhât*, Mekke-i Mükerre-me'de (1311) ve iki cilt halinde Kahire'de (1323, 1387/1968) yayınlanmıştır.

6- Esne'l-Metâlib fî Necâti Ebî Tâlib: Eserde Ebû Tâlib'in Müslüman olarak vefat ettiği fikri savunulmaktadır (Kahire 1305). Bu eseri, Makbul Ahmed Dehlevî, Urducaya tercüme etmiştir.

7- ed-Düreru's-Seniyye fî'r-Reddi ale'l-Vehhâbiyye: Resûlullâh Sallallâhü Aleyhi ve Sellem Efendimiz'in kabr-i şerifini ziyaret

ve tevessül gibi meselelerde Vehhabiler'in görüşlerini tenkit eden bu önemli risale yayınlandığı zaman (Kahire 1299, 1319) büyük yankı uyandırmıştır.

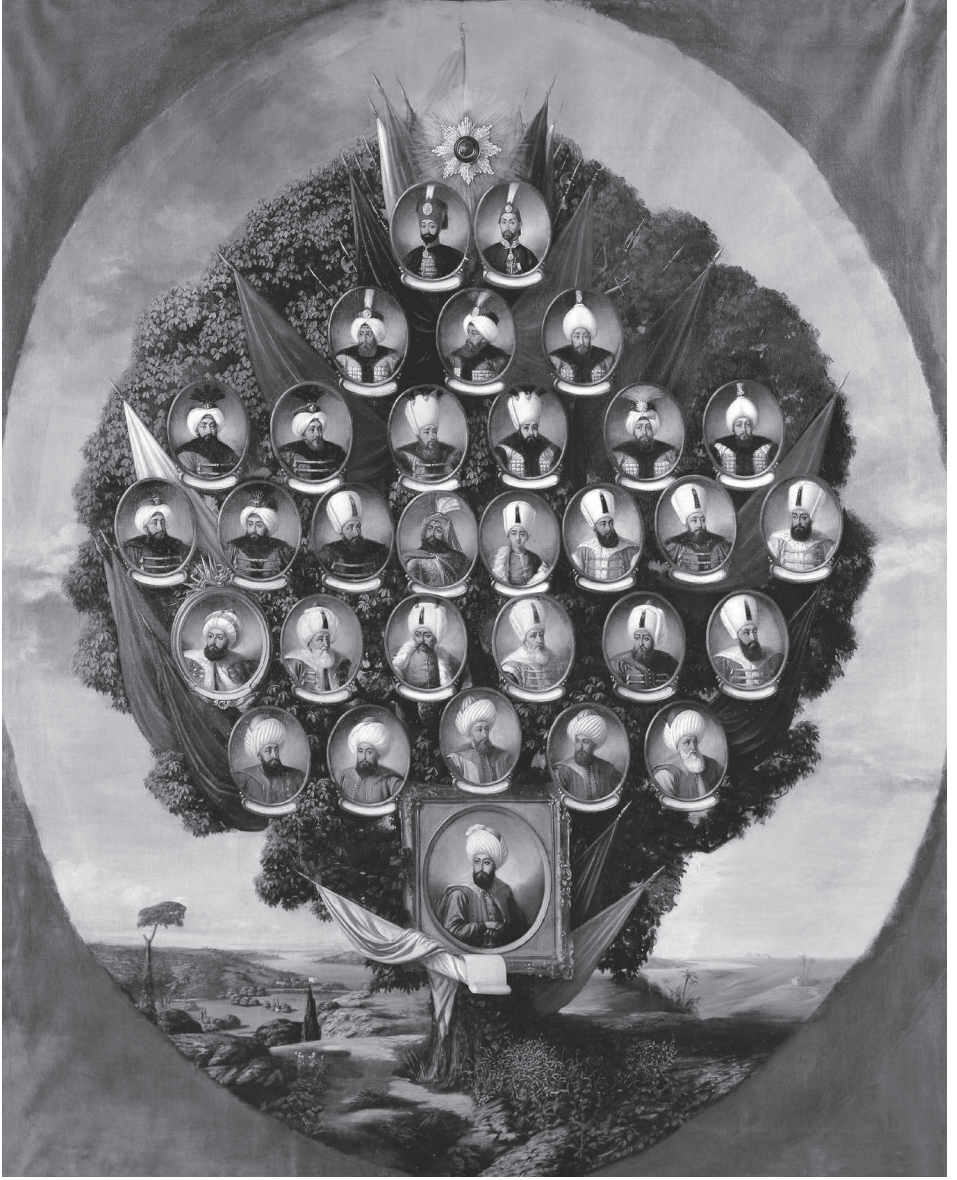
8- Teyşîru'l-Usûl li-Teshîlil-Vusûl. 9- Menhelü'l-Atşan alâ-Fethi'r-Rahmân. 10- Şerhu'l-Âcurrûmiyye fi'n-Nahv. 11- Metnü'l-Elfiyye. 12- İ'râbü "Câ'e Zeydün" ve Mesâ'ilü Tatbîkiyye fi'n-Nahv ve'l-Luga. 13- Tenbîhü'l-Gafilîn Muhtasaru Minhâci'l-Âbidîn. 14- Fethu'l-Cevâdi'l-Mennân bi-Şerhi Feyzi'r-Rahmân. 15- Risâletün an-Fezâili'l-Cumu'ati. 16- Metnü's-Şâtıbiyye el-Câmi'u bi-Küllil-Merâm fi'l-Kırâat. 17- Takrîbü'l-Usûl li-Teshîlil-Vusûl li-Ma'rifeti'r-Rab ve'r-Resûl. 18- el-Envâru's-Seniy-ye bi-Fezâili Züriyyeti Hayri'l-Beriy-ye. 19- Beyânü'l-Makâmât ve Keyfiyyetü's-Sülûk. 20- Metnü'l-Behce ve Ebû Şuca' ve Ukûdul-Cumân. 21- Risâletü's-Şükr li'l-İmam Gazali. 22- İrşâdü'l-Ibâd ilâ Fezâili'l-Cihâd. 23- Takrîrâtün alâ Tefsiri'l-Beyzâvî. 24- Takrîrâtün ale'l-Uşmûnî ve's-Sabbân. 25- Telhîsü'l-İsâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe.

Mekke-i Mükەرreme • 1886 • Medine-i Münevvere

MEKKE MÜFTÜSÜNÜN KALEMİNDEN

HAREMEYN-İ ŞERİFEYN

Ahmed Dahlan Efendi



Sultan Abdülmecid Han'a kadar Osmanlı sultanlarını gösteren soyağacı

MEKKE-İ MÜKERREME

Peygamber Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hal-i hayatlarındaki zaman ve Dört Büyük Halife Radıyallahu Anhüm ve Ashab-ı Kiram devirlerinden sonra ortaya çıkan İslâm devletleri hükümdarlarının, diğerlerine göre en üstünü ve en kuvvetlisi Osmanlı sultanlarıdır.

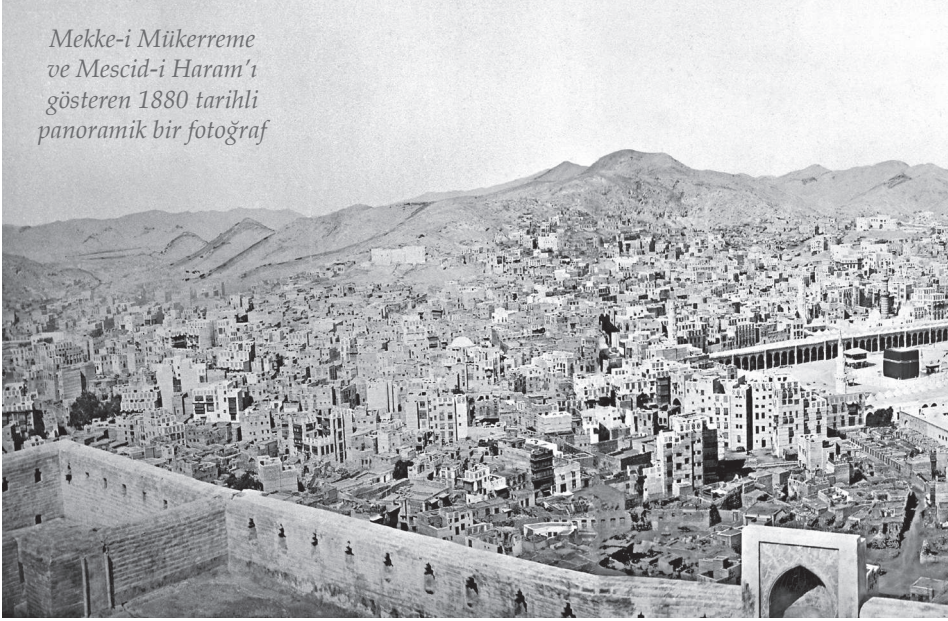
Osmanlı Sultanlarının Haremeyn Hizmetleri

Sahip oldukları güzel sıfatları ve üstün vasıfları ile süslemiş oldukları isimlerine kıyamete kadar hürmet edilmesini gerektiren pek çok başarılar ve büyük fetihler elde etmişlerdir. Diğer İslâm hükümdarlarının muvaffak olamadığı, uzak memleketlerde çok sayıda zaferler kazanmış ve meşhur gazalar yapmışlardır. Bu fetihler ile İslâmiyet yayılmış ve böylece ilim, adâlet, asayiş ve emniyetin herkese ulaşmasına daha fazla gayret göstermişlerdir.

Osmanlı sultanlarının itikadları doğru ve sağlamdır. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akaidine sınıksız bağlı olan bu hanedan mensupları arasından hiç kimse İslâm'a itaatten ayrılmamıştır. Bütün İslâm ülkelerinde ve hususiyle İslâm Dini'nin doğduğu yer ve nurun yayıldığı kaynak olan Mekke-i Mükەرreme ve Medine-i Münevvere'de dinin kaidelerini yerine getirmektedirler.

Haremeyn⁷ halkını, dinin direği olan vazifeler ile görevlendirmiş, dini işler ile vazifeli olan müftüler, âlimler, hatipler ve imamlara, yüksek miktarlarda tahsisatlar verilerek geçimleri temin edilmiştir.

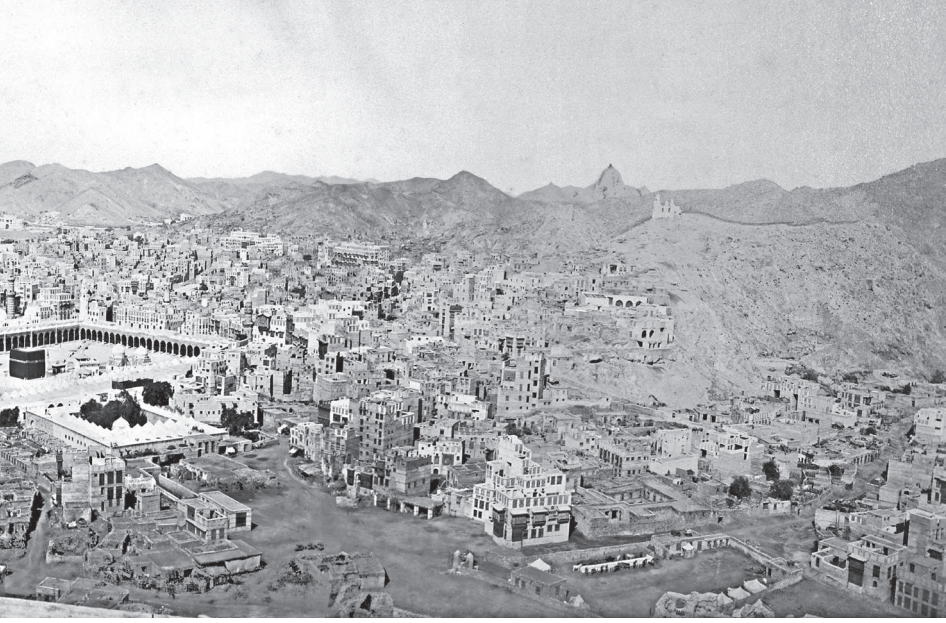
⁷ Mekke-i Mükەرreme ve Medine-i Münevvere için kullanılan genel isim. İslâm Dini'nin iki haremî manasınadır.



Halkın ileri gelenleri, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) neslinden olanlar, salihler ve faziletli kişilerin de onlar gibi geçimleri sağlanarak sevindirilmiştir. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin yaptığı iyilik ve yardımlardan halk ve âlimler, erkek ve kadınlar, büyük ve küçüklerin tamamı istifade etmiştir. Bu yönüyle tamamı, Rabbimize ibadet ve itaatte, dini ilimlerin tahsili ile meşgul olmuşlar ve Devlet-i Aliyye'nin kıyamete kadar devamı için daima ve her yerde ellerini kaldırıp dua etmişlerdir.

Osmanlı sultanlarının güzel hasletlerinden biri de; Ashab-ı Kiram ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Ehl-i Beyti'ne, âlimlere ve salihlere aşırı sevgileri olup daima bunlar hakkında lazım gelen hürmeti göstermişlerdir.

Resul-i Ekrem'in (s.a.v.) mübarek neslinden gelen seyyid ve şeriflere son derecede hürmet gösterip yardımda bulunmuşlar, İslâm beldelerinin ve Haremeyn'in her türlü saldırıdan korunması için maddi, manevi gayret etmişlerdir. Hak Teâlâ'nın Osmanlı sultanlarını İslâmiyet'in yayılmasında muvaffak kılması, onların



faziletlerine açık bir delildir. Osmanlı sultanlarının övülecek vasıflarından birisi de hacılar, ziyaretçiler ve diğer yolcuların istirahatleri için yol güvenliği hususuna ve sürekli dîn-i mübînin muhafazası ile İslâm ahkâmının yerleştirilmesine güçleri yettiği kadar çalışmalarıdır. Bunun yanında her sene birçok masraflar yaparak ve askerlerin himayesinde Surre-i Hümâyûn⁸ göndermiş ve bununla Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere halkı için büyük meblağlar tahsis etmişlerdir.

Hacıların istirahatlerinin temini, güvenliklerinin sağlanması, kendilerine ilişilmemesi ve hiçbir zaman rahatsız edilmemeleri için Haremeyn sınırlarındaki aşiretlere dahi çok sayıda vazifeli tayin edilmiştir.

⁸ Osmanlı padişahlarının her yıl hac mevsiminde Haremeyn-i Şerîfe'nin ahalisine, bu mukaddes yerlerde geçici olarak bulunan zâhid müslümanlara (mücavirlere), mukaddes yerlerin ve hac yollarının emniyetini sağlayan Mekke şeriflerine ve Hicaz bölgesinde yaşayan bütün şeyhlere gönderdikleri para ve değerli eşyalardan oluşan hediyelere Surre; bunları götüren topluluğa da Surre Alayı denirdi. Osmanlı Devleti'nde her sene düzenli olarak surre gönderme âdeti ise, Hâdimü'l-Haremeyn-i Şerîfe'nin lakabını alan Yavuz Sultan Selim Han zamanında başladı.